Lieta Nr.A420592111

SKA – 451/2014

spriedums

Rīgā 2014.gada 12.septembrī

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments šādā sastāvā:

tiesnese I.Skultāne

tiesnese V.Kakste

tiesnesis J.Neimanis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. A/ pieteikumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru /pers. A/ tiktu izmaksāta valsts kompensācija cietušajam, sakarā ar /pers. A/ kasācijas sūdzību par Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 7.janvāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicēja /pers. A/ 2011.gada 23.martā vērsās Juridiskās palīdzības administrācijā (turpmāk – administrācija), lūdzot izmaksāt valsts kompensāciju cietušajam.

Administrācija 2011.gada 28.aprīlī atteica pieteicējai izmaksāt valsts kompensāciju cietušajam, jo ir nokavēts likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā noteiktais termiņš, kādā jāiesniedz attiecīgais pieprasījums, proti, gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo. Ar Tieslietu ministrijas 2011.gada 6.jūlija lēmumu Nr.1-4.1/110 sākotnējais lēmums atstāts negrozīts.

[2] Izskatot lietu sakarā ar Tieslietu ministrijas apelācijas sūdzību, Administratīvā apgabaltiesa ar 2014.gada 7.janvāra spriedumu pieteikumu noraidīja. Apgabaltiesa ir pievienojusies rajona tiesas spriedumā izdarītajiem secinājumiem, ka pieteicējas norādītie apstākļi, kas ir minēti tās pieteikumā par attaisnojošiem termiņa nokavējumam (piemēram, cietušā tiesību neizskaidrošana, nezināšana par cietušā statusa piešķiršanu), nav pamatoti. Līdz ar to apgabaltiesas spriedums pamatots ar tālāk minētajiem argumentiem.

[2.1] Vienīgais strīdus apstāklis izskatāmās lietas ietvaros ir, vai ir ievērots likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punkts.

[2.2] Pieteicēja par cietušo ir atzīta ar procesa virzītāja 2009.gada 11.decembra lēmumu, līdz ar to pēdējā diena, kad pieteicējai bija jāiesniedz kompensācijas pieprasījums, ir 2010.gada 12.decembris. Pieteicēja administrācijā vērsās 2011.gada 23.martā. Tātad pieteicēja ir nokavējusi likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā noteikto termiņu.

[2.3] Pieteicēja uzskata, ka lietā ir nepareizi noteikta diena, no kuras skaitāms kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas brīdis.

Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantam (*redakcijā, kas bija spēkā līdz 2013.gada 1.janvārim*) pietiekami

konstatēt tikai to, ka persona ir atzīta par cietušo, neskaidrojot, vai cietušā statusu persona ieguvusi tāda noziedzīga nodarījuma rezultātā, kurš izdarīts tīši vai aiz neuzmanības. Pieprasījums iesniedzams gada laikā no dienas, kad persona atzīta par cietušo. Tieslietu ministrija ir pareizi noteikusi dienu, no kuras skaitāms brīdis kompensācijas pieprasījuma iesniegšanai, kā arī pareizi konstatējusi, ka šis termiņš ir nokavēts.

[2.4] Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punkts paredz iespēju šo termiņu atjaunot gadījumā, ja persona termiņa nokavējumu pieļāvusi attaisnotu iemeslu dēļ. Likumdevējs ir piešķīris iespēju iestādei un tiesai izvērtēt atsevišķi katru individuālu gadījumu, noskaidrojot, vai personas pieļautais nokavējums atzīstams par attaisnojošu.

[2.5] 2009.gada 11.decembra lēmumā par pieteicējas atzīšanu par cietušo norādīts, ka pieteicējai kā cietušajai izskaidrotas viņas Kriminālprocesa likuma 97. un 98.pantā paredzētās tiesības. Pieteicēja ar parakstu apliecinājusi, ka viņai izskaidrotas cietušā tiesības. No Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas prokuratūras 2011.gada 27.septembra vēstules Nr.4/3811-3/611 izriet, ka procesa virzītāja pieļautie pārkāpumi attiecībā uz pienākumu izskaidrot pieteicējai cietušā tiesības nav konstatēti. Secināms, ka pieteicējai tika izskaidrotas tiesības, tāpēc nezināšana par iespēju pieteikt likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" paredzēto valsts kompensāciju nav vērtējama kā attaisnojošs apstāklis valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas termiņa nokavējumam.

[2.6] Tiesas sēdē pieteicējas pārstāve paskaidroja, ka termiņš tika nokavēts arī tādēļ, ka pieteicēja pēc noziedzīgā nodarījuma pret viņu atradās tādā veselības stāvoklī, ka psiholoģiski un morāli nebija spējīga iepazīties ar normatīvajiem aktiem, kā arī lasīt publiski pieejamo informāciju, lai skaidrotu, vai un kāda palīdzība viņai pienākas kā personai, kura cietusi dzimumnoziegumos.

[2.7] Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 12.panta 2.punktam valsts kompensāciju cietušajam izmaksā arī tad, ja viņš ir nokavējis pieteikuma iesniegšanas termiņu attaisnojoša iemesla dēļ, piemēram, slimības dēļ. Administratīvo tiesu praksē atzīts, ka termiņa nokavējums ir atzīstams par attaisnojošu, ja persona smagas slimības dēļ pati nav spējīga izpildīt procesuālās darbības likumā noteiktā termiņā un nevar arī savas slimības dēļ pilnvarot kādu citu personu to izdarīt. Piemēram, attaisnojošs iemesls procesuālā termiņa nokavējumam atbilstoši Augstākās tiesas atziņām lietā Nr.SKA-563/2006 un Nr.SKA?771/2008 ir personas atrašanās stacionārā ārstniecības iestādē.

Pieteicēja pēc tam, kad bija cietusi noziedzīga nodarījuma rezultātā, nav tikusi ievietota stacionārā ārstniecības iestādē. Pieteicēja 2009.gada decembrī ir bijusi nosūtīta pie pulmonologa un alergologa, 2010.gada februārī bijusi nosūtīta pie ķirurga, 2010.gada oktobrī – pie traumatologa un neirologa; no 2010.gada 11.oktobra līdz 2010.gada 22.novembrim pieteicējai bija izsniegta darbnespējas lapa. Tāpat šajā izrakstā fiksēts, ka pieteicēja bija dinamiskā novērošanā pie neirologa, kardiologa, LORa, veica izmeklējumus un ārstējās.

Ievērojot apstākli, ka 2010.gada 22.novembrī tika noslēgta pieteicējas darbnespējas lapa, konstatējams, ka tas apstāklis (saslimšana), kura dēļ viņa tika atbrīvota no darba pienākumu pildīšanas, bija izbeidzies, līdz ar to secināms, ka pieteicējai pēc minētā datuma nebija šķēršļu likumā noteiktajā termiņā iesniegt pieprasījumu par valsts kompensācijas cietušajam piešķiršanu.

Apstāklis, ka pieteicēja turpināja ārstēties un atrasties pie vairākiem speciālistiem dinamiskajā novērošanā (kas faktiski nozīmē, ka pieteicējai pēc noteikta laika ir atkārtoti jāierodas pie speciālista uz pārbaudi, jānodod analīzes u.tml.), nenozīmē, ka viņa pati nebija spējīga iesniegt administrācijā pieprasījumu vai nebija spējīga pilnvarot kādu citu personu to izdarīt viņas vietā. Pieteicēja tikai pēc administratīvās lietas ierosināšanas tiesā ir norādījusi, ka termiņa nokavējums pieprasījuma iesniegšanai ir noticis pieteicējas slimības dēļ.

Kā netiešs pierādījums tam, ka pieteicējas veselības stāvoklis nav bijis tik smags, lai viņa pati nevarētu savlaicīgi griezties administrācijā, ir lietā esošā Valsts policijas Rīgas reģiona pārvaldes Rīgas Brasas iecirkņa 2010.gada 27.septembra atbilde uz pieteicējas iesniegumu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, pieteicējas slimības dēļ lietā nav konstatējami termiņa nokavējumu attaisnojoši apstākļi.

[2.8] Šobrīd spēkā esošā likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.panta redakcija ir labvēlīgāka cietušajiem, jo pieļauj valsts kompensācijas pieprasījuma iesniegšanu gada laikā ne tikai pēc tam, kad persona ir atzīta par cietušo, bet arī tad, kad persona ir uzzinājusi par faktiem, kas šai personai dod tiesības to darīt.

Iepazīstoties ar likumprojekta „Grozījumi likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" anotāciju, konstatējams, ka likumdevēja mērķis ir bijis nodrošināt cietušajam iespēju vērsties Juridiskās palīdzības administrācijā gada laikā arī no dienas, kad persona ir uzzinājusi par faktiem, kas var ietekmēt tās tiesības uz valsts kompensāciju.

Konkrētajā gadījumā apgabaltiesa nekonstatē, ka pieteicēja, iesniedzot valsts kompensācijas cietušajam pieprasījumu, būtu norādījusi uz šādiem faktiem.

[2.9] Papildus apgabaltiesa konstatē, ka pieteicēja ir norādījusi, ka valsts valodas neprasmes dēļ nav sapratusi dokumenta, ar kuru ir tikusi atzīta par cietušo, saturu. Izvērtējot lietā esošo cietušā valsts kompensācijas pieprasījumu, secināms, ka šis arguments ir nepamatots.

[3] Par apgabaltiesas spriedumu pieteicēja iesniedza kasācijas sūdzību, norādot tālāk minētos argumentus.

[3.1] Apgabaltiesa nav vērtējusi pieteicējas psihoemocionālo stāvokli, sakarā ar ko viņa nebija spējīga uztvert, apzināties un savlaicīgi iesniegt administrācijā pieprasījumu par kompensācijas piešķiršanu. Tiesa nevērtēja pieteicējas iesniegtos dokumentus par dažādām medicīniskām procedūrām, ka joprojām pieteicēja pēc dzimumnozieguma saņem psiholoģisku palīdzību. Līdz ar to tiesa nav ievērojusi Administratīvā procesa likuma 154.panta pirmo daļu un 103.panta otro daļu.

[3.2] Šobrīd spēkā esošā likuma „Par valsts kompensāciju cietušajam" 9.panta redakcija ir labvēlīgāka pieteicējai.

[4] Tieslietu ministrija paskaidrojumā par kasācijas sūdzību paudusi viedokli, ka apgabaltiesas spriedums ir pareizs. Pieteicēja kasācijas sūdzībā lūdz faktisko apstākļu un pierādījumu pārvērtēšanu, kas nav Augstākās tiesas kompetencē.

Motīvu daļa

[5] Laikā, kad pieteicēja tika atzīta par cietušo un kad viņa vērsās administrācijā ar valsts kompensācijas pieprasījumu, likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pants noteica, ka pieprasījums administrācijā iesniedzams gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo. Savukārt atbilstoši 12.panta 2.punktam kompensācija netiek izmaksāta, ja ir nokavēts šajā likumā noteiktais termiņš, izņemot gadījumus, kad termiņš nokavēts attaisnojošu iemeslu dēļ (piemēram, personas slimība).

No minētās tiesību normas secināms, ka likumdevējs nav sniedzis to iemeslu izsmeļošu uzskaitījumu, kuru dēļ iestāde vai tiesa var atzīt pieprasījuma iesniegšanas termiņa nokavējumu par attaisnojošu. Tādējādi tiesai, izskatot lietu, ir vispusīgi jāizvērtē konkrētās lietas apstākļi, noskaidrojot, vai personas pieļautais termiņa nokavējums nav bijis kādu attaisnojošu iemeslu dēļ.

[6] No apgabaltiesas sprieduma motivācijas izriet, ka tiesa ir vērtējusi, vai pieteicēja termiņu nokavējusi *slimības* dēļ. Proti, tiesa ir skaidrojusi, vai pieteicēja atradusies stacionārā ārstniecības iestādē, vai pieteicējas saslimšana, par ko bijusi izsniegta darbnespējas lapa, varēja traucēt iesniegt pieprasījumu termiņā (*sk. apgabaltiesas sprieduma 11.punktu*).

Taču, kā norādīts iepriekšējā šā sprieduma punktā, personas slimība nebūt nav vienīgais pieļaujamais attaisnojošais apstāklis termiņa nokavējumam.

[7] Pieteicēja kasācijas sūdzībā norādījusi, ka tiesa nevērtēja viņas psihoemocionālo stāvokli. Apgabaltiesai pieteicēja bija iesniegusi ģimenes ārsta izsniegtu izrakstu no pacienta medicīniskās kartes (*sk. lietas 82.lpp., arī 58.lpp.*), kurā kā sarežģījums norādīta emocionālā labilitāte un ka paciente pastāvīgi atrodas dinamiskā novērošanā arī pie neirologa. Pieteicējai veselības stāvokļa dēļ kā personai ar funkcionāliem traucējumiem piešķirts sociālās rehabilitācijas pakalpojums par valsts budžeta līdzekļiem un viņa uzņemta attiecīgā pakalpojuma rindā (*sk. lietas 54.-56.lpp.*).

Minētie apstākļi konkrētās lietas ietvaros ir vērtējami kopsakarā ar noziegumu, kas bija izdarīts pret pieteicēju un kura dēļ viņa tika atzīta par cietušo. Proti, dzimumnoziegums ir viens no bīstamākajiem noziegumiem pret sievieti un tā sekas var būt ilgstošs kaitējums sievietes veselībai vai psihiska trauma. Turklāt vērā ņemams minētās kompensācijas mērķis – nodrošināt personai tiesības saņemt valsts kompensāciju par tīša noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā aizskarta personas dzimumneaizskaramība.

Apgabaltiesa minētos apstākļus nav vērtējusi. Tāpēc apgabaltiesas spriedums atceļams.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 348.panta 2.punktu un 351.pantu, Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments

nosprieda

Atcelt Administratīvās apgabaltiesas 2014.gada 7.janvāra spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai Administratīvajai apgabaltiesai.

Spriedums nav pārsūdzams.

Tiesnese I.Skultāne

Tiesnese V.Kakste